

PODMIENKY ROZHODOVANIA O VÄZBE V RAKÚSKU*CONDITIONS OF DETENTION DECISION IN AUSTRIA***JUDR. MICHAELA BUCEKOVÁ**

EXTERNÁ DOKTORANDKA

ÚSTAV VEREJNÉHO PRÁVA

FAKULTA PRÁVA, PANEURÓPSKA VYSOKÁ ŠKOLA

E-MAIL: MICHAELA.BUCEKOVA@JUSTICE.SK**KLÚČOVÉ SLOVÁ:**

obvinený, prokuratúra, súd, miernejšia náhrada väzby, polícia, trestný čin, väzba, lehota väzby, dôvody väzby

KEY WORDS:

accused, prosecutor, court, more lenient replacement of detention, police, crime, detention, duration of detention, reasons for detention

ABSTRAKT:

Cieľ štúdie je zameraný na právnu úpravu väzby v Rakúsku so súčasným porovnaním s našou právnou úpravou. Práca je rozdelená do šiestich častí. Úvod štúdie je venovaný všeobecným informáciám o subjektoch vyšetrovania a pozbavení slobody v zmysle rakúskeho Spolkového ústavného zákona. Druhá časť je venovaná dôvodom väzby. Tretia časť poukazuje na spôsoby nahradenia väzby. V štvrtej časti sú uvedené náležitosti rozhodnutí o väzbe a v piatej časti lehoty väzby. Záver štúdie je venovaný stručnému zhrnutiu rozdielov oboch právnych úprav.

ABSTRACT/SUMMARY:

Aim of the study is focused on legislation ties with Austria in comparison to our current legislation. The work is divided into six parts. Introduction is devoted to general information about subjects of investigation and detention within the meaning of the Federal Constitutional Law. Second section is devoted to justify detention. The third part shows how to replace detention. The fourth section sets out the requirements of the detention decision, and the fifth term of the detention. The conclusion of the study is devoted to a brief summary of the differences of the two laws.

I. ÚVOD

Cieľom štúdie je poukázať na právnu úpravu väzby v rakúskom trestnom procese, ako aj porovnanie s našou právnou úpravou väzby, vrátane dôvodov väzby, nahradenia väzby, lehôt väzby aj náležitostí rozhodnutí o väzbe. V zmysle rakúskeho trestného poriadku ak polícia zadržala obvineného z vlastnej iniciatívy, je povinná ho bezodkladne vypočuť k veci, k podozreniu z činu a k dôvodom väzby. Je tiež povinná ho prepustiť, ak sa zistí, že neexistuje žiadny dôvod pre jeho ďalšie zadržiavanie. Ak nemožno obvineného prepustiť, je polícia povinná dopraviť ho bez zbytočného odkladu, najneskôr však do 48 hodín po zadržaní do ústavu na výkon väzby príslušného súdu, alebo v prípade jeho ochorenia do ústavnej nemocnice. V každom prípade je však povinná pred dopravením obvineného včas informovať prokuratúru. Ak prokuratúra vyhlási, že nepodá návrh na vzatie do väzby, je polícia povinná obvineného okamžite prepustiť.

Podľa ustanovení článku 1 Spolkového ústavného zákona z 29. novembra 1988 o ochrane osobnej slobody STF: BGBl.Nr. 684/1988 (Aktualizácia: v znení: Spolková zbierka zákonov I č. 2/2008), každý má právo na slobodu a bezpečnosť. Nikto nesmie byť zatknutý alebo zadržaný na základe iných dôvodov, než sú uvedené v tomto zákone, alebo iným spôsobom, než v súlade s postupom

stanoveným týmto zákonom. Zbavenie osobnej slobody musí byť vždy úmerné jeho účelu. Každý, kto je zatknutý alebo inak pozbavený slobody má právo, aby sa s ním zaobchádzalo s rešpektom k ľudskej dôstojnosti a môže byť podrobený iba takým obmedzeniam, ktoré sú primerané za účelom zadržania, alebo potrebné pre udržanie bezpečnosti a poriadku v mieste svojho zadržania.¹

V rakúskom trestnom procese je vzatie do vyšetrovacej väzby a pokračovanie v jej výkone prípustné len na návrh prokurátora a len vtedy, ak je obvinený dôvodne podozrivý zo spáchania určitého trestného činu, bol súdom vypočutý k veci a k podmienkam vyšetrovacej väzby a existuje jeden z dôvodov väzby. Vyšetrovaciu väzbu nemožno nariadiť alebo v nej pokračovať, keď je v nepomere k očakávanému trestu alebo možno jej účel dosiahnuť aj uplatnením miernejšej náhrady väzby.²

II. DÔVODY VÄZBY

Dôvod väzby v zmysle rakúskeho trestného procesu existuje, ak na základe určitých skutočností existuje obava, že by obvinený na slobode:

1. v dôsledku druhu a výmery trestu, ktorý môže očakávať, alebo z iných dôvodov utiekol alebo by sa skrýval;
2. ovplyvňoval svedkov, znalcov alebo spoluobvinených, snažil sa odstrániť stopy činu alebo iným spôsobom sťažoval, alebo maril objasňovanie skutočností dôležitých pre trestné konanie;
3. bez ohľadu na trestné konanie, ktoré je voči nemu vedené,
 - a/ spáchal trestný čin s ťažkými následkami, ktorý by bol namierený proti tomu istému právnomu záujmu ako závažný trestný čin, ktorý sa mu kladie za vinu;
 - b/ spáchal trestný čin s nie nezávažnými následkami, ktorý by bol namierený proti tomu istému právnomu záujmu, ako trestný čin, ktorý sa mu kladie za vinu, ak už bol za takýto trestný čin odsúdený, alebo ak sa mu teraz kladú za vinu opakované činy alebo pokračovanie v činoch;
 - c/ spáchal trestný čin s hrozbou trestu odňatia slobody v trvaní viac ako 6 mesiacov, ktorý je rovnako ako trestný čin, ktorý sa mu kladie za vinu, namierený proti tomu istému právnomu záujmu ako trestné činy, kvôli ktorým už bol dvakrát odsúdený, alebo
 - d/ vykonal čin, ktorého spáchanie vo fáze pokusu alebo hrozby sa mu kladie za vinu.³ Väzba je v uvedených prípadoch fakultatívna.

Ak ide o zločin, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody najmenej na desať rokov, musí byť obvinený vzatý do vyšetrovacej väzby, okrem prípadov, keď možno na základe určitých skutočností predpokladať, že je vylúčená existencia všetkých dôvodov väzby.⁴ Jedná sa o tzv. obligatórnu väzbu.

V podmienkach slovenského trestného procesu má väzba vždy fakultatívnu povahu, čo znamená, že aj keď existujú dôvody väzby, osoba ešte nemusí byť vzatá do väzby. Obligatórna väzba v slovenskom trestnom poriadku (ďalej len „TP“) nie je zakotvená.

Ústava Slovenskej republiky zakotvuje možnosť vzatia do väzby iba z dôvodov a na čas ustanovený zákonom a na základe rozhodnutia súdu.⁵

1) artikel 1 Bundesverfassungsgesetz vom 29. November 1988 über den Schutz der persönlichen Freiheit StF: BGBl.Nr. 684/1988

2) § 173 Strafprozessordnung der Republik Österreich. /preložil: TRANSLATA, spol. s r.o., Einsteinova 24, Bratislava, IČO: 35 927 836/.

3) § 173 (2) Strafprozessordnung der Republik Österreich. /preložil: TRANSLATA, spol. s r.o., Einsteinova 24, Bratislava, IČO: 35 927 836/.

4) § 173 (6) Strafprozessordnung der Republik Österreich. /preložil: TRANSLATA, spol. s r.o., Einsteinova 24, Bratislava, IČO: 35 927 836/.

5) čl. 17 ods. 5 Ústavy Slovenskej republiky

V prípade tzv. útekovej väzby nemožno v podmienkach rakúskeho trestného procesu, predpokladať nebezpečenstvo úteku, ak je obvinený podozrivý z trestného činu, za ktorý mu nehrozí prísnejší trest ako päťročné odňatie slobody, obvinený žije v usporiadaných životných pomeroch a má trvalé bydlisko v tuzemsku, okrem prípadov, ak už vykonal prípravu na svoj útek. V TP je v prípade tzv. útekovej väzby rovnako zakomponovaná hrozba vysokého trestu.

Dôvody tzv. preventívnej väzby sú v rakúskom trestnom procese upravené podrobnejšie s presným určením, akého trestného činu sa týkajú. Ide v podstate o špecifickejšie upravenú hrozbu pokračovania v trestnej činnosti. Pri hodnotení existencie dôvodov tzv. preventívnej väzby v rakúskej právnej úprave, je potrebné zvážiť predovšetkým to, či obvinený predstavuje hrozbu pre život a zdravie ľudí alebo hrozbu spáchania zločinov v rámci kriminálnej alebo teroristickej organizácie. Okrem toho je pri posúdení tohto dôvodu väzby potrebné zohľadniť, do akej miery sa toto nebezpečenstvo zmiernilo tým, že sa zmenili pomery, za ktorých bol spáchaný čin, ktorý sa obvinenému kladie za vinu.

V slovenskom trestnom procese sú dôvody tzv. preventívnej väzby špecifikované ako obava, že by obvinený mohol pokračovať v trestnej činnosti, dokoná trestný čin, ktorý pripravoval, alebo ktorým hrozil. Pokračovaním sa rozumie nielen opakovanie tohto istého trestného činu, ale aj spáchanie trestného činu tej istej povahy.⁶

III. NAHRADENIE VÄZBY

Väzbu v Rakúsku možno nahradiť jednak inštitútmi, ktoré sú upravené aj v TP, ako aj inými. Ako „miernejšia náhrada väzby“ sa v Rakúsku uplatňuje predovšetkým:

1. sľub, že obvinený do právoplatného ukončenia trestného konania neutečie, ani sa nebude ukrývať a ani sa nevzdiali z miesta svojho pobytu bez povolenia prokurátora;
2. sľub, že obvinený sa nebude pokúšať sťažovať vyšetrovanie;
3. v prípade domáceho násillia sľub, že upustí od akéhokoľvek kontaktu s obeťou, nebude vstupovať do určitého bytu a jeho bezprostredného okolia, alebo že neporuší zákaz vstupu, vrátane odňatia všetkých kľúčov od bytu;
4. nariadenie bývať na určitom mieste, u určitej rodiny, vyhýbať sa určitým bytom, určitým miestam alebo určitým kontaktom, vyhýbať sa alkoholickým nápojom alebo iným návykovým látkam alebo sa venovať usporiadanej práci;
5. nariadenie oznámiť akúkoľvek zmenu miesta pobytu alebo sa v určitých časových intervaloch hlásiť na polícii alebo na inom mieste;
6. dočasné odňatie pasu, dokladov od motorového vozidla, alebo iných oprávnení;
7. predbežná sociálna kuratela,
8. poskytnutie zábezpeky;
9. nariadenie so súhlasom obvineného, že sa podriadi odvykacej liečbe, lekárskej starostlivosti, psychoterapii, alebo zdravotnému opatreniu.

Inštitúty nahradenia väzby sú porovnateľné s našimi obmedzeniami a povinnosťami, ktoré súd môže uložiť na posilnenie účelu väzby.

Nahradenie väzby sľubom obvineného, že nebude sťažovať vyšetrovanie, neujde, nebude sa ukrývať a ani sa nevzdiali z miesta svojho pobytu, je u nás koncipované ako písomný sľub obvineného, že povedie riadny život a že sa nedopustí trestnej činnosti, za súčasného uloženia povinnosti oznámiť policajtovi, prokurátorovi alebo súdu, ktorý vedie konanie, každú zmenu miesta pobytu.

6) MINÁRIK, Š. a kol. 2006. Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou. 2. zväzok. Trestný poriadok, Bratislava: Iura Edition, 2006. s. 245.

Ďalšími inštitútmi, ktoré možno nájsť aj v právnej úprave TP, je poskytnutie zábezpeky, ktorá je u nás upravená ako peňažná záruka, prípadne záruka poskytnutá dôveryhodnou osobou alebo záujmovým združením.

Sľub obvineného, že upustí od akéhokoľvek kontaktu s obeťou je obsahovo porovnateľný so zákazom úmyselne sa priblížiť k určitej osobe na vzdialenosť menšiu ako päť metrov, ktorý je však možné v zmysle TP uložiť len na posilnenie účelu, ktorý by sa inak dosiahol väzbou. Nejde o samostatný inštitút nahradenia väzby, ako je tomu v Rakúsku.

V zmysle TP nie je možné nahradiť väzbu odňatím všetkých kľúčov od bytu. Predbežná sociálna kuratela ani nariadenie so súhlasom obvineného, že sa podriadi odvykacej liečbe, alebo lekárskej starostlivosti, alebo psychoterapii, alebo zdravotnému opatreniu rovnako nie je v rámci nahradenia väzby v zmysle TP možná.

Žiada sa zdôrazniť, že nahradenie väzby v Rakúsku je možné pri akomkoľvek dôvode väzby, pričom náš TP umožňuje nahradenie len pri tzv. útekovej a preventívnej väzbe.

V rozhodovacej činnosti Ústavného súdu SR a Najvyššieho súdu SR sa pripustila možnosť nahradenia väzby aj vo vzťahu k dôvodom tzv. kolúznej väzby.⁷ Prostriedky nahradzujúce väzbu sú však v zmysle TP, vo vzťahu k dôvodom tzv. kolúznej väzby prípustné v prípade tzv. opätovnej väzby.⁸

Podľa § 173a Trestného poriadku Rakúskej republiky môže na návrh prokurátora alebo obvineného vyšetrovací väzba pokračovať ako domáca väzba vykonávaná v mieste bydliska, v ktorom má obvinený zriadený svoj pobyt. Nariadenie domácej väzby je prípustné, keď sa vyšetrovací väzba nezamení za miernejšiu náhradu väzby, avšak účel väzby možno dosiahnuť aj týmto spôsobom výkonu vyšetrovacej väzby, pretože obvinený žije v usporiadaných životných pomeroch a súhlasí so svojím sledovaním prostredníctvom vhodných prostriedkov elektronického dozoru. Od momentu nariadenia domácej väzby sa už z úradnej moci nebudú konať pojednávania o väzbe a rozhodnutie o pokračovaní alebo o prepustení z vyšetrovacej väzby môže byť vydané písomne, bez predchádzajúceho ústneho pojednávania. Súd poverí sociálneho kurátora, aby najneskôr na pojednávaní o väzbe informoval súd o životných pomeroch obvineného a o jeho sociálnych väzbách, vrátane možnosti venovať sa zamestnaniu alebo príprave na zamestnanie bez ohrozenia účelu väzby, ako aj o podmienkach výkonu domácej väzby dohodnutých s obvineným, ktorých dodržanie je obvinený povinný potvrdiť svojím sľubom počas pojednávania o väzbe. Opustenie miesta pobytu nie je prípustné, s výnimkou dochádzania do miesta výkonu zamestnania alebo prípravy na zamestnanie, za účelom obstarania nevyhnutných životných potrieb a na prijatie nevyhnutnej lekárskej pomoci. Súd je povinný zrušiť domácu väzbu a nariadiť ďalší výkon vyšetrovacej väzby v ústave na výkon väzby, ak obvinený vyhlási, že svoj súhlas odvoláva, ak obvinený v rozpore so svojím sľubom nedodríava podmienky, alebo ak sa inak zistí, že účely väzby sa domácou väzbou nedosahujú.

Takýto spôsob nahradenia väzby v slovenskom trestnom procese nie je zakotvený. Podľa § 82 ods. 1 písm. e/ TP je však možné na posilnenie účelu väzby uložiť obvinenému zákaz vzdávať sa z miesta pobytu alebo obydľia, okrem vymedzených podmienok. Kontrolu uvedeného zákazu vykonáva probačný a mediačný úradník.

7) I. ÚS 100/2004, I. ÚS 239/2004

8) MINÁRIK, Š. a kol. 2006. Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou. 2. zväzok. Trestný poriadok. Bratislava: Iura Edition, 2006. s. 290

IV. ROZHODNUTIE O VÄZBE

V podmienkach rakúskeho trestného procesu môže vyšetrojúci sudca vziať obvineného do väzby len na základe návrhu prokurátora a z dôvodov taxatívne uvedených v zákone.⁹

Každý zadržaný obvinený musí byť okamžite po jeho dopravení do ústavu na výkon väzby vypočutý vo veci podmienok vyšetrovacej väzby. Vyšetrojúci sudca však môže pred svojim rozhodnutím zahájiť okamžité vyšetrovanie alebo ním poveriť políciu, ak možno očakávať, že jeho výsledok bude mať rozhodujúci vplyv na zhodnotenie podozrenia z činu alebo na dôvod väzby. V každom prípade musí vyšetrojúci sudca najneskôr do 48 hodín po dopravení obvineného do ústavu na výkon väzby rozhodnúť, či má byť obvinený prepustený – pri uplatnení „miernejšej náhrady väzby“, alebo bude vzatý do vyšetrovacej väzby.¹⁰

Rozhodnutie o väzbe musí v zmysle rakúskej právnej úpravy obsahovať:

1. meno obvineného, ako aj ďalšie údaje o osobe;
2. trestný čin, zo spáchania ktorého je obvinený podozrivý, čas, miesto a okolnosti jeho spáchania ako aj jeho zákonné označenie;
3. dôvod väzby;
4. skutočnosti, z ktorých vyplýva dôvodné podozrenie a dôvod väzby, ako aj dôvody, pre ktoré nemožno účel väzby dosiahnuť uplatnením miernejšej náhrady väzby;
5. oznámenie, maximálne do ktorého dňa je toto rozhodnutie účinné, ako aj to, že pred prípadným pokračovaním vo výkone väzby sa bude konať pojednávanie o väzbe;
6. oznámenie o tom, že obvinený môže upovedomiť alebo nechať upovedomiť obhajcu, rodinného príslušníka alebo inú dôvernú osobu, pokiaľ tak už neurobil;
7. oznámenie o tom, že obvineného musí zastupovať obhajca, pokiaľ sa obvinený nachádza vo vyšetrovacej väzbe;
8. oznámenie o tom, že obvinený má právo podať sťažnosť a že môže kedykoľvek požiadať o svoje prepustenie z väzby alebo nariadenie domácej väzby.

Rozhodnutia o väzbe v zmysle TP (§ 72 ods. 1 TP), neobsahujú oznámenie dňa, do ktorého je toto rozhodnutie účinné ani to, že pred prípadným pokračovaním vo výkone väzby sa bude konať pojednávanie o väzbe. Rovnako náš TP nevyžaduje aby rozhodnutie obsahovalo oznámenie o tom, že obvinený môže upovedomiť alebo nechať upovedomiť obhajcu, rodinného príslušníka alebo inú dôvernú osobu, pokiaľ tak už neurobil.

V zmysle našej právnej úpravy v prípravnom konaní sudca pre prípravné konanie o vzatí obvineného do väzby bez prieťahov vyrozumie rodinného príslušníka obvineného, alebo inú osobu, ktorú obvinený označí a jeho obhajcu, pričom inú osobu, ktorú obvinený označí možno vyrozumieť len vtedy, ak sa tým nezmarí účel väzby, a to od okamihu keď je obvinenému oznámené uznesenie o vzatí do väzby.¹¹ Obvinenému sa teda táto možnosť upovedomenia v uznesení neoznamuje.

Rovnako sa podľa TP neoznamuje ani to, že obvineného musí zastupovať obhajca pokiaľ sa obvinený nachádza vo vyšetrovacej väzbe. V našom trestnom procese sa jedná o prípade nutnej obhajoby, kde je obhajca ustanovený samostatným opatrením. Informácia, že obvinený má právo kedykoľvek požiadať o prepustenie rovnako absentuje v našom uznesení o vzatí do väzby.

9) RŮŽIČKA, M. – ZEŽULOVÁ, J. 2004. Zadržení a vazba v českém trestním procesu, Praha: C.H.Becka, 2004. s.657

10) § 174 (1) Strafprozessordnung der Republik Österreich. /preložil: TRANSLATA, spol. s r.o., Einsteinova 24, Bratislava, IČO: 35 927 836/.

11) § 74 ods. 1 TP.

Obvinený má aj u nás právo kedykoľvek žiadať o prepustenie z väzby na slobodu. Ak sa jeho žiadosť zamietla, môže ju obvinený, ak v nej neuvedie iné dôvody, opakovať až po uplynutí tridsiatich dní odo dňa, keď rozhodnutie o jeho predchádzajúcej žiadosti nadobudlo právoplatnosť.¹²

V. LEHOTY VÄZBY

Až do začatia hlavného pojednávania nesmie vyšetrovacia väzba v Rakúsku presiahnuť nasledujúce lehoty:

1. dva mesiace, pokiaľ je obvinený vo väzbe len z dôvodu nebezpečenstva kolúzneho správania (ovplyvňovanie svedkov, spoluobvinených, ničenie dôkazov, marenie objasňovania skutočností dôležitých pre trestné konanie), v ostatných prípadoch
2. šesť mesiacov, pokiaľ je obvinený zadržovaný kvôli podozreniu zo spáchania prečinu; jeden rok, ak je obvinený zadržovaný kvôli podozreniu zo spáchania zločinu; a dva roky, ak je obvinený zadržovaný kvôli podozreniu zo spáchania zločinu, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody v trvaní viac ako päť rokov.¹³

V TP sú lehoty väzby rozdelené na lehoty v prípravnom konaní a lehoty v konaní pred súdom. Zároveň sú u nás lehoty podobne ako v rakúskom trestnom procese diferencované v závislosti od toho, či sa jedná o prečin, zločin alebo obzvlášť závažný zločin.

VI. ZÁVER

Vzhľadom na uvedené možno zaujať záver, že úprava väzby v zmysle rakúskeho trestného procesu je porovnateľná s právnou úpravou Slovenskej republiky, pričom je jej v mnohom podobná. Konkrétne dôvody väzby sú koncipované v rámci rakúskeho trestného procesu o čosi podrobnejšie, rovnako ako spôsoby nahradenia väzby. Ohľadne náležitostí rozhodnutia o väzbe, rozhodnutia v zmysle TP neobsahujú niektoré z náležitostí vyžadovaných v rakúskom trestnom procese. Lehoty väzby sú v TP naopak upravené v istom smere precíznejšie, keďže sú rozdelené na lehoty v prípravnom konaní a v konaní pred súdom.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY:

1. MINÁRIK, Š. a kol. 2006. *Trestné právo s vysvetlivkami a judikatúrou*. 2. zväzok. Trestný poriadok. Bratislava: Iura Edition, 2006
2. RŮŽIČKA, M. – ZEŽULOVÁ, J. 2004. *Zadržení a vazba v českém trestním procesu*, Praha: C.H.Beck.2004
3. Zákon č. 460/ 1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky
4. Zákon č. 301/2005 Z.z. Trestný poriadok
5. Strafprozessordnung der Republik Österreich
6. Bundesverfassungsgesetz vom 29. November 1988 über den Schutz der persönlichen Freiheit StF: BGBl.Nr. 684/1988
7. I. ÚS 100/2004
8. I. ÚS 239/2004

12) § 79 ods. 3 TP.

13) § 178 (1), (2) Strafprozessordnung der Republik Österreich. /preložil: TRANSLATA, spol. s r.o., Einsteinova 24, Bratislava, IČO: 35 927 836/.